

Рабійчук Сергій Олександрович*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету, Хмельницький, Україна*E-mail: ser.rabiychuk@gmail.comORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3948-0083>

Scopus: 59160730000

Аналіз змісту ціннісних орієнтацій сучасних лідерів в Україні

У статті розглянуто деякі аспекти змісту та специфіки ціннісних орієнтацій сучасних лідерів в Україні. Встановлено, що ціннісні орієнтації є духовно-культурними орієнтирами, стандартами, опорами духовності, які зумовлюють виразний стиль у поведінці, а також вибір життєвих стратегій. Визначено, що постійною площиною існування як суспільства загалом, так і кожної окремої людини є саме зміст цінностей. З'ясовано, що перебіги, які відбуваються нині у суспільстві, напругу відображаються на сприйнятті людиною особистості лідера, його особистісних рис, переконань, інтересів. Метою статті є з'ясування змісту та специфіки напрямів ціннісних орієнтацій сучасних лідерів в Україні. Застосованими методами дослідження є: аналіз (інтерпретація літературних джерел з метою виявлення їх суті, головної мети), порівняння (встановлення спільних і відмінних ознак між об'єктами, процесами, явищами тощо), узагальнення (визначення в процесах спільних властивостей). Відзначено, що суть лідерства проявляється в індивідуальних особливостях особистості. На розвиток особистісних характеристик, міжособистісну взаємодію, комфорт впливають соціально-культурні аспекти. Становлення індивіда як лідера відбувається під впливом типового та індивідуального, це створює значущу особистість, яка несе відповідальність за оточуючих. Здійснено порівняльний аналіз поняття «ціннісні орієнтації», відзначено, таким чином, наявну велику кількість визначень і тлумачень цього поняття, що своєю чергою вказує на актуальність такої проблеми та її велике значення в умовах сьогоденних реалій. З'ясовано, що ціннісні орієнтації краще проявляються в різних рівнях і формах особистості, сприяють взаємодії соціального та внутрішнього, чіткому усвідомленню людиною власних дій, місця у суспільному житті. Система ціннісних орієнтацій носить як індивідуальний, так і соціальний характер, оскільки накопичує індивідуальний досвід для кожної окремої особистості. Доведено, що важливою характеристикою сучасного лідера є розвиток смислової сфери, наявність теоретичних знань, сформованість та вміння застосовувати технічні прийоми і вміння (професійні знання, ідеали, норми, цінності, мотиви професійної діяльності, професійне ставлення до колективу тощо).

Ключові слова: ціннісні орієнтації, лідер, лідерство, лідерські якості.

Вступ. Ціннісні орієнтації є важливим елементом світогляду кожної особистості, у своїй основі вони визначають моральні, етичні, естетичні переконання, світосприйняття, формуючи соціальну поведінку кожної окремої людини. Проблема сформованості та подальше дотримання ціннісних орієнтацій є однією з найактуальніших і найбільш важливих. Ціннісні орієнтації є духовно-культурними орієнтирами, стандартами, опорами духовності, які зумовлюють виразний стиль у поведінці, а також вибір життєвих стратегій. У філософських та загальнометодологічних концепціях знаходять своє відображення наукові засади вивчення цінностей, які трактуються в площині основної мети життєдіяльності і проблем світогляду. Постійною площиною існування як суспільства загалом, так і кожної окремої людини є саме зміст цінностей. У своїх працях давньогрецький філософ Платон зазначає, що існує тільки один інтегративний, визначений ціннісний початок, який підрозділяється на істину, добро і красу, підсумком є благо (Рабійчук, 2012).

Проблему ціннісних орієнтацій досліджували такі науковці, як: І. Бех, В. Болгаріна, М. Боришевський, Т. Бутківська, П. Ігнатенко, О. Киричук, В. Клименко, Г. Костюк, С. Максименко, І. Маноха, В. Радул, В. Романець, Ю. Терещенко, Т. Титаренко, А. Яценко та інші.

Мета та завдання дослідження – проаналізувати зміст і напрями ціннісних орієнтацій сучасних лідерів в Україні. Поставлені завдання передбачають дослідження: 1) аналізу поняття «ціннісні

орієнтації»; 2) змісту ціннісних орієнтацій сучасних лідерів; 3) аналізу ціннісних аспектів концепцій лідерства; 4) факторів ефективної роботи лідерів.

Матеріали та методи дослідження: аналіз (інтерпретація літературних джерел з метою виявлення їх суті, головної мети), порівняння (встановлення спільних і відмінних ознак між об'єктами, процесами, явищами тощо), узагальнення (визначення в процесах спільних властивостей).

Результати дослідження. Бойові дії в Україні формують нове покоління лідерів, які характеризуються власними сформованими системами ціннісних орієнтацій, що спрямовані на стійкість, мужність, справедливість, бажання захищати та протидіяти агресії. Переміни, які відбуваються нині у суспільстві, напругу відображаються на сприйнятті людиною особистості лідера, його особистісних рис, переконань, інтересів. Зміни соціальних норм, ціннісних орієнтацій, установок зумовлюються переходом від однієї соціальної норми до іншої. Тому певна модель особистості лідера формується відповідно до кожного нового періоду у суспільстві, зміни викликають появу нових лідерів, у структурі особистості яких відбуваються адаптаційні зміни. Виходячи з цього потребує подальшого наукового дослідження сучасне розуміння ціннісно-орієнтаційної та смислової сфери лідерства.

Лідер постає важливою фігурою у соціальному середовищі, на яку орієнтуються оточуючі, сприймають її, слідкують за нею. Для будь-якої групи людей важливо мати лідера для наслідування, що своєю чергою наповнює їх силою та впевненістю. Люди ототожнюють себе з лідером як взірцем їхніх інтересів, моральних та ціннісних напрямів. Суть лідерства проявляється в індивідуальних особливостях особистості. На розвиток особистісних характеристик, міжособистісну взаємодію, комфорт впливають соціально-культурні аспекти. Становлення індивіда як лідера відбувається під впливом типового та індивідуального, це створює значущу особистість, яка несе відповідальність за оточуючих. Серед найвагоміших чинників формування лідерських якостей постають мотиваційно-вольові, які здійснюють свій вплив через соціально-індивідуальні площини. Таким чином, мотиваційна сфера постає важливим чинником формування лідерських якостей особистості. Прагнення до визнання постає важливою набутою потребою, що детермінує необхідність лідерської діяльності. Поведінка визначається сукупністю мотивів, які мають характер ієрархічної моделі та являють собою потребнісну та мотиваційну сферу особистості. Важливе місце посідає мотивація особистості, яка формує спрямованість та спонукає до активності (посилює інтереси, бажання, установки, захоплення, прагнення тощо). Соціальні чинники сприяють розвитку індивідуальних психічних аспектів особистості лідера, адже лідерство передбачає бажання наслідувати, а самого лідера вести за собою колектив (Ковальчук, 2024).

У контексті нашого дослідження важливо здійснити порівняльний аналіз поняття «ціннісні орієнтації», вказавши таким чином на наявну велику кількість визначень і тлумачень цього поняття, що своєю чергою вказує на актуальність такої проблеми та її велике значення в умовах сьогоденних реалій.

Що ж таке ціннісні орієнтації? Яким чином вони формують переконання та визначають поведінку? В контексті досліджень зарубіжної психології Е. Шпрангер висловив думку, що ціннісні орієнтації являють собою основу особистості, завдяки яким є змога пізнати світ, духовний початок, який сприяє залученню в різні сфери суспільно-культурного буття. Ціннісні орієнтації – це форма пізнання світу. Він розробив і запропонував класифікацію людських ціннісних напрямів пізнання світу: теоретичну (стійке бажання пізнавати світ за допомогою цінності критичного та раціонального підходів, безперервний пошук знань і відповідей на закони життя); економічну (бачить користь у тому, що потрібно саме людині, у більших масштабах – суспільству); естетичну (помічає сенс у гармонії явищ, відносин, форм, зв'язків тощо); соціальну (стремління до загальної гармонії, любові, радості життя та ін.); політичну (боротьба за владу і стремління до влади); релігійну (пошук сенсу життя, розуміння цілісності світу та місця людини в ньому). К. Роджерс розвиває ідею, що за допомогою цінностей, ідей, змістів особистість має можливість розкрити свою сутність, вибудовувати стратегії розвитку і самовдосконалення (Рабійчук, 2012).

Ціннісні орієнтації краще проявляються в різних рівнях і формах особистості, сприяють взаємодії соціального та внутрішнього, чіткому усвідомленню людиною власних дій, місця у суспільному житті. Система ціннісних орієнтацій носить як індивідуальний, так і соціальний характер, оскільки накопичує індивідуальний досвід для кожної окремої особистості.

Наука соціологія, яка представлена такими науковцями, як В. Андрущенко, В. Волович та М. Горлач, трактує ціннісні орієнтації як злагоджену дієву систему світогляду, життєву позицію, моральні принципи особистості, яка відображає основні інтереси, характер і природу діяльності (Андрущенко, Волович, Горлач, 1998).

Психологія трактує ціннісні орієнтації як основний компонент світогляду особистості, що репрезентує вподобання та прагнення як групи, так і окремо людини щодо інших загальних людських цінностей, до прикладу, пізнання, здоров'я, добробут та ін. Серед основних трактувань ціннісних орієнтацій слід виокремити такі як: основні цілі, ідеали, досягнення; вибірковість людської свідомості, уявлення про

основи життя; мотиватори соціального пізнання, визначення пріоритетних ціннісних орієнтацій; єдина система реальних життєвих установок; засади функціонування суспільства; регулятори фахової діяльності; ключовий елемент системи життєвої орієнтації; компонент світогляду особистості тощо. Проблему ціннісних орієнтацій розкривають з позиції: комунікативного вміння; практичної діяльності; особистісних сутностей; відносин психологічного характеру та ін. За допомогою цілепокладання ціннісні орієнтації регулюють поведінку особистості і визначають соціальну активність, проводять оцінку подій та явищам, з'ясовуючи їх значення і пріоритетність. Ціннісні орієнтації відображують суб'єктивне ставлення особистості до об'єктивної реальності і соціального існування, опосередковують спрямованість поведінки (Рабійчук, 2012).

У структурі ціннісних орієнтацій Ю. Горбенко виділяє свідомий (когнітивний характер, що є наслідком розуміння важливості цінностей для життя людини, стійкі переконання є результатом впровадження ціннісних орієнтацій) і підсвідомий компоненти (проявляється в значенні для людини певної пріоритетної цінності, що впливає на діяльність і не перетинається з особистісними установками) (Горбенко, 2006).

Ціннісні орієнтації характеризують вибіркове ставлення до матеріально-духовних цінностей особистості, систему принципів, переконань, установок, які знаходять свій прояв як у свідомості, так і у поведінці, при цьому вони є способом диференціації об'єктів за їх значимістю. У педагогічному аспекті ціннісні орієнтації трактуються як: основи для пошуку себе та існування у соціальному середовищі; регулятори діяльності, духовні вектори життєдіяльності; основні мотиви спрямованості та діяльності, стійкі соціальні утворення, в яких накопичується досвід життя; система спрямованості інтересів та основних потреб людини. Аналіз функцій ціннісних орієнтацій дозволяє виділити такі як: спонукальна (активний розвиток мотиваційної, ціннісної, потребнісної сфери людини, сприяє спрямованості і саморегуляції); спрямування та корекція (сприяють цілепокладанню людини, формують самооцінку та поведінку, що має вектор спрямування у майбутнє); психологічна регуляція (визначає природу особистісних відносин з оточенням); індивідуальності (кожна людина є неповторною з притаманною тільки їй індивідуальною системою ціннісних орієнтацій); аксіологічна (ціннісні орієнтації сприяють способу дій та ухваленню рішень) тощо (Рабійчук, 2012).

На думку О. Сухомлинської, проблема цінностей нині вийшла на передній план соціально-гуманітарних наук, а також теорії і практики методики виховання, що своєю чергою вказує на більш детальне дослідження цього питання (Сухомлинська, 1997).

У внутрішній структурі особистості, а також у свідомості ціннісні орієнтації займають домінуючу роль, впливаючи на такі процеси. Як елемент структури особистості ціннісні орієнтації характеризуються реалізацією інтересів і потреб, здійснюють вплив на поведінку, визначають суть існування та життєдіяльності. Сформовані ціннісні орієнтації виступають у ролі активного аспекту мотивації особистості. Ціннісні орієнтації кожної особистості утворюють загальну систему ціннісних орієнтацій суспільства, що відображає закономірні події та зв'язки. Ціннісні орієнтації у особистості формують соціальну дійсність, що переходять у чіткі установки та виражаються в об'єктивному розумінні соціальних процесів, саме ці фактори і принципи є об'єктивними регуляторами поведінки, визначаючи також і прояв лідерських якостей. У дослідженні ціннісних орієнтацій виділяють такі напрями: ціннісні орієнтації як основа формування сучасних національно свідомих громадян – основа громадянського виховання; досвід традицій суспільства як основа родинного виховання; цінності людського життя, здорового способу життя тощо. Формуванню ціннісних орієнтацій сприяють інтереси особистості, вони утворюють систему мотивів, які визначають поведінку.

Необхідність дослідження ціннісних орієнтацій зумовлена визначенням переліку предметів і явищ, які відображуються у системі цінностей особистості та причин поведінки, яка корегується і спрямовується сформованою системою цінностей.

Система особистісних ціннісних орієнтацій формується в процесі засвоєння духовно-матеріальної культури, соціальних норм і правил оточуючого світу. Ціннісні орієнтації аналізуються в межах структури спрямованості особистості, що є результатом чіткої структури мотиваційної сфери. Ціннісні орієнтації віддзеркалюються у свідомості особистості певними цінностями, які трактуються як стратегічно важливі цілі та загальні орієнтири світогляду, з чого виходить, що вони мають смислову природу (мотиви, установки, вчинки, ставлення до дійсності, осмислення життєвих процесів), структуру і зміст. Смислова природа постає структурним елементом свідомості особистості, вираження його ставлення до подій та явищ об'єктивної дійсності, змін навколишньої реальності. Щодо природи лідерства в зарубіжній і вітчизняній науці поширені різноманітні точки зору, але найбільш популярними є теорії, які пояснюють цей феномен зовнішніми умовами і психологічними властивостями, що позитивно сприяє реалізації лідерського потенціалу (Жидачин, Ткаченко, 2022).

Важливою характеристикою сучасного лідера є розвиток смислової сфери, наявність теоретичних знань, сформованість та вміння застосовувати технічні прийоми і вміння (професійні знання, ідеали, норми, цінності, мотиви професійної діяльності, професійне ставлення до колективу тощо). Необхідним компонентом фахової підготовки сучасного професійного лідера є усвідомлення смислу власного життя, векторів професійної діяльності. Професійна діяльність лідера визначається системою ціннісних орієнтацій. І. Бех у своїх працях застосовує поняття «особистісні цінності», вкладаючи в нього трактування, що відображує факт включення особистості у соціальні зв'язки, соціокультурну діяльність. Особистісні цінності пов'язані із засвоєнням соціальних цінностей, а отже, відбувається закріплення значущості певних подій явищ, певних об'єктів та ін. Формування ціннісних орієнтацій лідера проходить у процесі соціалізації, у засвоєнні нових знань, соціального і психологічного досвіду, а реалізуються вони на основі індивідуального підходу в процесі життєдіяльності. Певні необхідні ціннісні орієнтації або набувають сенсу в процесі життя та діяльності, або витісняються як непотрібні. Фактори ціннісних орієнтацій лідерів досить різноманітні, до них належать соціально-психологічний клімат у колективі, традиції близького оточення, релігійні погляди і переконання, соціальні і демографічні чинники. Переорієнтація ціннісних орієнтацій є досить складним процесом та може викликати деяке напруження у відносинах між колективом та лідером. У суспільствах, що розвиваються і змінюються, трансформація ціннісних орієнтацій вимагає від людей сприйняття нових орієнтирів, перебудови особистісної системи цінностей (Волошина, Бондар, Шакиб, 2017).

Проаналізуємо ціннісні аспекти концепцій лідерства, які актуальні в умовах сьогодення. На думку С. Кові, лідерство ґрунтується на принципах, тобто істинах, які не потребують доведення, природних законах, які формують світогляд та поведінку людини, частині совісті особистості. Своєю чергою цінності є суб'єктивним поєднанням факторів культури, відкриттів, сімейних моделей тощо. Кожна людина має власну систему цінностей, завдяки яким дивиться на оточуючий світ, зрозуміти і сприйняти який дають можливість принципи. Більшість принципів у сучасному трактуванні набувають ціннісний контекст, до прикладу, справедливість, щирість, відвертість, виховання, натхнення, вдосконалення та ін. Принципи є природними законами, соціальними цінностями, які пройшли через історію цивілізацій, набувши при цьому форму цінностей, норм, ідей, вчень, які дають змогу наповнювати силою та надихати на вчинки людей. Цінності дають змогу сформувати етику кожної окремої особистості, яка має можливість підлаштуватися, адаптуватися під умови сьогодення з отриманням максимального позитивного ефекту. Таким чином, принципи є основою особистості, а цінності – навколо неї, тому лідерський потенціал удосконалюється зсередини і назовні. Лідерський потенціал розвивається на повну від залежності, досягаючи незалежності, а після цього взаємозалежності, останнє є найвищим рівнем розвитку особистості. Лідерський потенціал забезпечується оволодінням навичками, які набуваються від знань, умінь та бажань. Основне – це набуття особистісної незалежності, яка є результатом оволодіння навичками, в основі яких переважають цінності, зокрема, проактивність, відповідальність за своє життя, визначення мети та подальше її досягнення, уява і совість, створення картини майбутнього, яку необхідно досягти. Оскільки лідерство – це взаємини, тому воно повною мірою розкривається на рівні взаємозалежності. Ефективний лідер повинен надихати на пізнання інших, а тому він має реалізовувати на практиці певні чотири ролі, такі як: зразок, зростання морального авторитету; штурман, формування морального авторитету шляхом визначення курсу; настроювач та натхнення – формування морального авторитету шляхом розкриття потенціалу людини. Ідеальний лідер має дотримуватися п'яти основних стратегій, а саме: визначати напрям; активувати інтерес до спільного бачення мети; здійснювати стимуляцію процесу; давати змогу проявляти себе іншим; надихати. Усвідомлення власних цінностей може зробити лідера сильним, а цінності – інструментом самовираження, залишатися автентичним в очах наслідувачів (Нестуля, 2017).

Такі вчені, як К. Ходжкінсон, Г. Фейрхольм та інші, зробили значний внесок у розвиток ціннісного підходу щодо лідерства, розуміючи під лідерством постійний процес взаємодії лідера та послідовників, завдання лідера зводиться до засвоєння певних ціннісних принципів, професійно-особистісного розвитку, навчання послідовників. Можна стверджувати, що найбільш результативним лідером є той, хто беззаперечно сповідує загальногрупові цінності і при цьому навчає їх інших. Підтримки потребують саме ті цінності, які сприяють самореалізації, самоствердженню, самовдосконаленню тих, хто активно підтримує діяльність лідера. Цікавим є поняття обслуговуючого лідерства (лідерство служіння), лідером, що обслуговує, є той, хто активно створює відповідні сприятливі умови для задоволення потреб тих, хто його наслідує в особистісній та професійній самореалізації. Лідером можна розглядати того, в кого повною мірою представлені якості, які для інших є цінностями. Ціннісні характеристики, авторитет, визнання, які лідер отримує від групи, також є цінностями. Та особистість, яка бажає стати лідером, повинна з усією відповідальністю вивчати і наслідувати ціннісні характеристики учасників групи, які є важливими для колективу (Жидачин, Ткаченко, 2022).

Ефективна робота лідера залежить від узгодженості цінностей, своєю поведінкою він має демонструвати відданість, впевненість, відповідати за свої слова, виконувати обіцянки, має втілювати у життя спільні цінності, протистояти кризовим ситуаціям, на основі цінностей має розповідати приклади успішних командних дій, підтримувати, мотивувати колег, якщо їхня поведінка відповідає визначеним загальним цінностям та ін. Основним завданням лідера є розвиток самоствердження людей, самостійності, впевненості, компетентності, цінувати перемоги, пропагувати цінності та ціннісні орієнтації. Мета вбачається у сприянні стати лідером своїм послідовникам. Лідер буде цілісною особистістю, якщо його основною внутрішньою системою ціннісних орієнтацій будуть гідність, свобода, справедливість, турбота, свобода, рівність тощо. Ефективність лідера визначається співвідношенням власної системи ціннісних орієнтацій із загальними в організації, де він має змогу реалізовувати власний потенціал. Таким чином, проблему лідерства слід розглядати в контексті ціннісних орієнтацій колективу, з яким співпрацює лідер. Найбільш ефективним стилем лідерства є виражена орієнтація на завдання і колектив, а також володіння сформованими ціннісними орієнтаціями, які близькі до цінностей корпоративної культури. Лідерство здатне зростати на ґрунті панівних ціннісних орієнтацій, які збагачують життєдіяльність лідера особистим та суспільно важливим сенсом (Нестуля, 2017).

Обговорення результатів. У процесі дослідження теми ми досить ґрунтовно проаналізували поставлені завдання і зрозуміли, що ціннісні орієнтації – це особистісні утворення, що сформувалися внаслідок соціальної діяльності та проявляються в ідеалах, інтересах і мотивах особистості. Ціннісні орієнтації мають пріоритетне значення в житті як конкретної людини, так і цілого суспільства, що зумовлює до них великий інтерес. Ціннісні орієнтації є елементом структури особистості, визначають спрямованість та регуляцію особистісної поведінки, впливають на організацію життя, визначають рівень соціалізації, формують життєву позицію, мотивацію, сприяють соціальній адаптації, саморегуляції, є динамічним утворенням, що забезпечує життєву позицію, визначають життєві пріоритети та поведінку тощо.

Викладений матеріал дозволяє зробити такі **висновки**: 1) проаналізовано поняття «ціннісні орієнтації»; 2) досліджено зміст ціннісних орієнтацій сучасних лідерів; 3) проведено аналіз ціннісних аспектів концепцій лідерства; 4) проаналізовані фактори ефективної роботи лідерів.

Література

- Андрущенко В. П., Волович В. І., Горлач М. І. та ін. Соціологія : підручник / за заг. ред. В. П. Андрущенка, М. І. Горлача. Харків, 1998. 624 с.
- Волошина Н., Бондар І, Шакіб О. Ціннісні орієнтації сучасних керівників в умовах трансформації українського суспільства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 3. Том 1. С. 51–56.
- Горбенко Ю. Л. Особливості становлення ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки військовослужбовців : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2006. 206 с.
- Жидачин А., Ткаченко Н. Ціннісний профіль та сенсожиттєві орієнтації молоді зі здібностями до лідерства. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. № 23. С. 407–414.
- Ковальчук З. Лідерство через призму психологічних аспектів соціо-культурного середовища. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2024. Вип. 1. С. 27–32.
- Кузнецова О. Ціннісні орієнтації інноваційної особистості. *Психологія особистості. Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 133–139.
- Нестуля С. Ціннісні аспекти сучасних концепцій лідерства. *Вища освіта України*. 2017. № 2. Дод. 1. Вип. «Університет і лідерство». С. 93–96.
- Рабійчук С. О. Формування ціннісних орієнтацій старшокласників у дозвіллевій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2012. 270 с.
- Сухомлинська О. В. Цінності в історії розвитку школи в Україні. Цінності освіти і виховання. Київ, 1997. С. 3–8.

Analysis of the content of value orientations of contemporary leaders in Ukraine

Rabiichuk Serhii

*PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor
at the Department of Social Work and Social Pedagogy
Khmelnytsky National University, Khmelnytsky, Ukraine*

The article examines some aspects of the content and specificity of value orientations of modern leaders in Ukraine. It is established that value orientations are spiritual and cultural landmarks, standards, pillars of spirituality that determine an expressive style of behavior, as well as the choice of life strategies. It is determined that the constant plane of existence of both society as a whole and each individual person is precisely the content of values. It is found that the changes taking place in society today are directly reflected in the person's perception of the leader's personality, his personal traits, beliefs, and interests. The purpose of the article is to clarify the content and specifics of the directions of value orientations of modern leaders in Ukraine. The applied research methods are: analysis (interpretation of literary sources in order to identify their essence, main goal), comparison (establishment of common and distinctive features between objects, processes, phenomena, etc.), generalization (determination of common properties in processes). It is noted that the essence of leadership is manifested in the individual characteristics of the personality. The development of personal characteristics, interpersonal interaction, comfort are influenced by socio-cultural aspects. The formation of an individual as a leader occurs under the influence of the typical and individual, this creates a significant personality who is responsible for others. A comparative analysis of the concept of "value orientations" was carried out, thus noting the existing large number of definitions and interpretations of this concept, which in turn indicates the relevance of this problem and its great importance in the conditions of today's realities. It was found that value orientations are better manifested in different levels and forms of the personality, contribute to the interaction of the social and internal, a clear awareness by a person of his own actions, his place in public life. The system of value orientations is both individual and social in nature, since it accumulates individual experience for each individual. It has been proven that an important characteristic of a modern leader is the development of the semantic sphere, the presence of theoretical knowledge, the formation and ability to apply technical techniques and skills (professional knowledge, ideals, norms, values, motives of professional activity, professional attitude to the team, etc.). It has been established that the effective work of a leader depends on the consistency of values, with his behavior he must demonstrate devotion, confidence, be responsible for his words, fulfill promises, must implement common values, and withstand crisis situations.

Keywords: value orientations, leader, leadership, leadership qualities.

References

- Andrushchenko, V. P., Volovych, V. I., Horlach, M. I. et al. (1998). *Sotsiologhiia: pidruchnyk* [Sociology: textbook]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Horbenko, Yu. L. (2006). *Osoblyvosti stanovlennia tsinnisnykh oriientsii u protsesi profesiinoi pidhotovky viiskovosluzhbovtiv* [Peculiarities of the formation of value orientations in the process of professional training of military personnel]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
- Kovalchuk, Z. (2024). *Liderstvo cherez pryzmu psykholohichnykh aspektiv sotsio-kulturnoho seredovyscha* [Leadership through the prism of psychological aspects of the socio-cultural environment]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 1, 27–32 [in Ukrainian].
- Kuznietsova, O. (2020). *Tsinnisni oriientsii innovatsiinoi osobystosti. Psykholohiia osobystosti* [Value orientations of an innovative personality. Personality psychology]. *Habitus*, 19, 133–139 [in Ukrainian].
- Nestulia, S. (2017). *Tsinnisni aspekty suchasnykh kontseptsii liderstva* [Value aspects of modern leadership concepts]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Vyp. «Universytet i liderstvo»*, 2, Dod. 1, 93–96 [in Ukrainian].
- Rabiichuk, S. O. (2012). *Formuvannia tsinnisnykh oriientsii starshoklasnykiv u dozvillivii diialnosti* [Formation of value orientations of high school students in leisure activities]. Candidate's thesis. Ternopil'skyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. Ternopil [in Ukrainian].
- Sukhomlynska, O. V. (1997). *Tsinnosti v istorii rozvytku shkoly v Ukraini* [Values in the history of school development in Ukraine]. *Tsinnosti osvity i vykhovannia*, 3–8 [in Ukrainian].
- Voloshyna, N., Bondar, I., & Shakib, O. (2017). *Tsinnisni oriientsii suchasnykh kerivnykiv v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva* [Value orientations of modern leaders in the context of the transformation of Ukrainian society]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 3 (1), 51–56 [in Ukrainian].
- Zhydachyn, A., & Tkachenko, N. (2022). *Tsinnisnyi profil ta sensozhyttievi oriientsii molodi zi zdibnostiamy do liderstva* [Value profile and meaning-life orientations of youth with leadership abilities]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky»*, 23, 407–414 [in Ukrainian].

Received: November 29, 2025
Accepted: December 23, 2025
Published: December 30, 2025